
Inleiding

De taal die je gebruikt, is als de kleding die je draagt: je geeft er een bepaald signaal mee af. Jouw taal zegt iets over jou. Andere mensen beoordelen je op basis van je taal. Bij geschreven taal gaat dat om de manier waarop je formuleert en of je al dan niet fouten in je tekst maakt. Verzorgd taalgebruik zegt iets over jou als persoon. Dat geldt niet alleen voor officiële berichten, maar ook voor korte berichten via je mobiele telefoon. En net als bij kleding gaat het vaak om een eerste indruk: als je taal saai, vaag of slordig is, kunnen mensen al heel snel een ongewenst negatief beeld van jou krijgen. Wie wil dat nou?

Iedereen schrijft. Nou, bijna iedereen. En daar hoef je echt niet een professioneel schrijver voor te zijn. De kans is groot dat je ook weleens iets mailt, op Instagram zet of een WhatsAppbericht of sms'je verstuurt.

Dat is ook schrijven. En misschien heb je een website, een Facebookpagina of een LinkedInaccount. Daar moet je ook tekst voor schrijven. Hoe pak je dat aan? Hoe zien jouw teksten eruit?

Misschien denk je: ik schrijf gewoon wat ik zeg en daarmee is de kous af. Nou, zo is het niet helemaal. Het is op zich wel goed om geschreven teksten niet ingewikkelder te maken dan gesproken taal, maar schrijven is toch iets anders dan spreken. Geschreven teksten hebben meestal een betere opbouw. Gewoonlijk lees je je geschreven teksten minimaal nog een keer door voordat je ze verstuurt of publiceert. Geschreven teksten hebben ook een langere levensduur en kunnen daardoor een grotere invloed hebben. E-mails worden bijvoorbeeld voor langere of kortere tijd bewaard, net als veel WhatsAppberichten

en sms'jes. Facebookberichten verwijder je niet makkelijk.

In *Als je BGRPT wat ik BDL* vind je 101 regels voor verzorgd en aantrekkelijk taalgebruik in geschreven teksten. Ze maken je bewust(er) van de manier waarop je formuleert, zodat je een goede indruk achterlaat bij je lezers. Het zijn regels die je kunt toepassen op alles wat je schrijft, of het nu gaat om bijvoorbeeld e-mails, webpagina's, blogs, reacties op sociale media, ingezonden brieven of WhatsApp-berichten. Het gaat in dit boek niet over het schrijven van 'fictie'. Dus niet over romans of gedichten, ook al geef ik wel een paar voorbeelden uit romans.

Er zijn tien categorieën met tien regels per categorie. Elke categorie begint met een regel. Daarna volgen een inleiding of toelichting en een of meer voorbeelden en aanvul-

lende aanwijzingen. Soms is er ook een korte opdracht. Gewoon om te zien of je de regel meteen kunt toepassen.

Het voorbeeldmateriaal in *Als je BGRPT wat ik BDL* komt uit de praktijk. Niets is verzonden. De zinnen en fragmenten komen uit onder andere brieven, mails, kranten, romans, non-fictieboeken en webpagina's. Alle bewerkingen en uitwerkingen heb ik zelf geschreven.

Hopelijk helpt *Als je BGRPT wat ik BDL* je bij het schrijven van nog betere teksten. Je zult zien dat je met de 101 regels nog kritischer naar je eigen teksten kijkt en nog meer plezier in schrijven krijgt.

Marcel Lemmens
taalpraat.nl & www.marcellemmens.nl

HFDSTK 1

Woorden

Taal begint met woorden. Woorden zijn de bouwstenen van elke zin, alinea en tekst. Zonder woorden zijn we nergens. Omdat woorden het begin zijn, beginnen we met tien regels over woorden en hun gebruik.

Regel 1

Gebruik woorden die mensen begrijpen

Sulfiet oxidase deficiëntie is een zeldzame ziekte. Er zijn meer dan 100 patiënten bekend met of sulfiet oxidase deficiëntie of molybdeen co-factor deficiëntie. Wel treedt de gecombineerde deficiëntie, waarbij ook xanthine dehydrogenase niet werkzaam is (molybdeen co-factor deficiëntie) vaker op.

Als je schrijft, wil je een boodschap overbrengen. Dat kun je het beste doen door woorden te gebruiken die mensen snappen.

Moeilijke woorden

Artsen die met elkaar over hun vak of over

een patiënt corresponderen, zullen het niet hebben over een *hartaanval* of *breuk*. Zij zullen de juiste medische termen gebruiken. Dat is verstandig, want die termen zijn preciezer.

Buiten dat soort situaties kun je beter eenvoudige woorden gebruiken die iedereen begrijpt. Het is echt niet zo dat je meer indruk maakt met moeilijke woorden. Je maakt veel meer indruk als je helder, eenvoudig maar toch heel precies formuleert. Veel woorden die moeilijk klinken, kun je zonder problemen vervangen door heel simpele alternatieven met dezelfde betekenis.

Probeer het maar eens

Vervang de moeilijke woorden in de volgende zinnen door meer begrijpelijke varianten.

1. Wat zijn de implicaties van deze ontwikkelingen?
2. Aan welke condities moet de organisatie voldoen?

3. Ik vraag mij af wat de consequenties zijn.
4. Ik kan dat wel appreciëren.
5. Heb je nog vragen omtrent de inschrijving?
6. De webwinkel werkt nog niet helemaal comme il faut.
7. Zulks is niet toegestaan.
8. Er zijn grosso modo twintig manieren waarop je dit kunt aanpakken.

Antwoorden

Heb jij ook de volgende woorden gevonden en vervangen: *implicaties* - *gevolgen*, *condities* - *voorwaarden*, *consequenties* - *gevolgen*, *appreciëren* - *waarderen*, *omtrent* - *over*, *comme il faut* - *zoals het hoort*, *zulks* - *dat*, *dat soort dingen*, *grosso modo* - *ongeveer*, *zo'n*?

Regel 2

Gebruik korte woorden

Eisenbahnknotenpunkthinundherschieber (wisselwachter). Dit zou volgens de overlevering het langste Duitse woord zijn. Of het waar is, weet ik niet. Het Duits heeft inderdaad veel lange woorden, maar ook in die taal zijn woorden van die lengte niet bijzonder handig.

Efficiënt, maar lang

Lange woorden hebben zeker een functie: je kunt op een efficiënte manier veel informatie in één woord verpakken. *Eisenbahnknotenpunkthinundherschieber* vertelt precies wat een wisselwachter doet. Het probleem is dat je dat soort woorden wel twee of drie keer moet lezen voordat je begrijpt wat er staat.

Lange Nederlandse woorden

Ook het Nederlands kent lange woorden. Op de website moeilijkewoorden.org vind je een aantal voorbeelden. Een daarvan is zelfs langer dan het Duitse voorbeeld hierboven: *arbeidsongeschiktheidsverzekeringsformulier*. Een paar andere voorbeelden: *televisieproductiemaatschappij*, *afvalwaterzuiveringsinstallatie*, *wapenstilstandsonderhandelingen* en *gelegenheidskledingverhuurbedrijf*. Volgens de website zijn “Lange woorden ... niet per definitie moeilijke(re) woorden”. Dat is waar, maar je kunt niet zeggen dat ze makkelijk te lezen zijn. Een ander nadeel van lange woorden is dat ze niet altijd op de regel passen. Dat betekent dat je ze moet afbreken, waardoor het lezen nog moeilijker wordt.

Dat kan korter

De vraag is: wat is (te) lang? Tja. Dat is deels een kwestie van intuïtie en deels van gebruik. Sommige lange woorden zijn gebruikelijk in bepaalde contexten, zoals *aandeelhoudersvergadering* en *onroerendezaakbelasting*. Die

hoef je dan ook niet per se te vermijden. Het belangrijkste is dat je je lezer voor ogen houdt. Lange woorden moeten geen hinderenissen zijn.

Gebruik lange woorden daarom alleen als het echt niet anders kan. En je zult zien: als je even nadenkt, kun je een lang woord bijna altijd vervangen door een korter alternatief of een afkorting. In de lijst met lange woorden op moeilijkewoorden.org staan bijvoorbeeld ook *centraleverwarmingsinstallatie* en *milieubeschermingsmaatregelen*. Die woorden kun je zonder problemen en zonder betekenisverlies verkorten tot *cv-installatie* en *milieumaatregelen*. In teksten en situaties waarin *aandeelhoudersvergadering* en *onroerendezaakbelasting* belangrijk zijn, kun je na een eerste gebruik heel eenvoudig een afkorting gebruiken: *AV* en *ozb*.

Test jezelf

Hoe kun je deze lange woorden korter maken? Doe eens een poging.

1. arbeidsongeschiktheidsverzekeringsformulier
2. binnendienstmedewerker
3. anderhalvemetersamenleving
4. rioolwaterzuiveringsinstallatie
5. ultravioletstralingsabsorptiefilter

Dit zijn de mogelijkheden (en misschien zijn er wel meer): *aov-formulier, medewerker binnendienst, 1,5-metersamenleving, installatie voor zuivering van rioolwater (of: zuiveringsinstallatie voor rioolwater), uv-filter.*

Regel 3

Controleer je spelling

Na koffie gedronken te hebben, begon het Groot Dictee. Niettegenstaande de taalcriticus Charivarius zijn macedoine ‘Is dat goed Nederlands?’, die verrukkelijke thesaurus vol linguïstische bêtises, publiceerde in 1940, zou het journaal anno hodie een raillerend exposé van onze pennenstrijd alsnog met dit piteuze zinnetje kunnen initiëren.

Het is maar een spel

Dit was de eerste zin van het inmiddels verdwenen Groot Dictee der Nederlandse Taal in 2013. Niemand die zo spreekt of schrijft, maar dat is in dit geval niet belangrijk. Het Groot Dictee was maar een spel. Het Dictee

van 2013 had overigens een nieuwtje: er stonden voor het eerst ook grammaticale fouten in. De eerste zin is daar een voorbeeld van.

Graadmeter voor tekstkwaliteit

Spelling is hot, om maar een goed Nederlands woord te gebruiken. Dat blijkt onder andere uit het succes van het Groot Dictee der Nederlandse Taal. Voor veel mensen is correcte spelling dé graadmeter voor de kwaliteit van een tekst. Van de winnaars van het Dictee wordt dan ook al snel gezegd dat ze “goed zijn in Nederlands”. Daar kun je het mee oneens zijn, maar het is wel een gegeven.

Gangbare woorden

Nu zul je in de teksten die je schrijft, normaal gesproken geen woorden als *macedoine*, *raillerend* of *piteus* gebruiken. Dat is niet alleen pedant, maar ook onzinnig. De meeste mensen zullen die woorden niet kennen. Waar ze wel over vallen, is als ze gangbare woorden zien die verkeerd gespeld zijn. Denk aan verkeerd geschreven varianten van *accommo-*

datie, *bekendmaken*, *creëren*, *gebruikmaken*, *onmiddellijk* en *product*. Dat soort woorden moet je goed schrijven.

Tips om spelfouten te voorkomen

Er zijn verschillende manieren om spelfouten te voorkomen:

1. Lees je teksten altijd eerst nog een keer door voordat je ze verstuurt. Of laat ze door iemand anders nalezen.
2. Gebruik een spellingchecker. Elk tekst- en e-mailprogramma heeft een automatische spellingcontrole.
3. Wees alert op spelling. Zorg ervoor dat je je bewust bent van valkuilen in de spelling.
4. Leer de spellingregels. De Nederlandse spelling is grillig, maar er zijn ook regels. Zo zijn er regels voor de tussen-n en de vervoeging van uit het Engels afkomstige werkwoorden. Je vindt de regels in het *Het Groene Boekje*.
5. Maak er een sport van om goed te spellen en zoek twijfelgevallen altijd op. Dat kan ook digitaal: woordenlijst.org.

Regel 4

Zoek woorden op als je twijfelt

Tijdens de coronacrisis in 2020 moesten ziekenhuizen en verpleeghuizen alles op alles zetten om voldoende beschermingsmaterialen voor hun personeel in huis te halen. Een van de materialen waar een schreeuwend tekort aan was: *mondkapjes*. In het begin van de crisis werd in de media ook alleen over *mondkapjes* gesproken, maar snel ging het ook over *mondmaskers*. Was dat wel het juiste woord?

Van Dale

Als je over een woord twijfelt, zoek je het op. Als gemiddelde taalgebruikers zoals ik een woord opzoeken, dan pakken ze er de Dikke Van Dale of een ander algemeen woorden-

boek bij. Tegenwoordig kun je Van Dale en andere woordenboeken ook op je telefoon zetten. Dus als je wilt weten of het *mondkapje* of *mondmasker* is, zoek je beide woorden op. Wat valt op? *Mondkapje* staat wel in Van Dale, maar *mondmasker* niet. De veilige optie is dan om *mondkapje* te gebruiken.

Vaktaal

Algemene woorden als *mondkapje* en *mondmasker* vind je op nos.nl en in de krant. Als je een website of brochure voor patiënten van een ziekenhuis of bewoners van een verpleeghuis schrijft, is *mondkapje* een prima woord. Je wilt immers dat iedereen het begrijpt. Maar wat doe je als je bijvoorbeeld een tekst voor artsen schrijft? Dan zul je verder moeten zoeken. Van Dale is een algemeen woordenboek, hoe groot het ook is. Het is niet geschikt voor specialisten.

Internet

Je kunt natuurlijk ook op internet naar de juiste woorden gaan zoeken. Je komt dan al

snel op websites van bedrijven die dit soort materialen verkopen. Op zich zijn dat nuttige bronnen, maar je zult zien dat het gebruik van begrippen niet altijd consistent is. Waar kun je dan terecht?

Specialistische bronnen

Er zijn twee bronnen die je dan kunt gebruiken: gespecialiseerde instellingen en vakwoordenboeken. Een voorbeeld van een gespecialiseerde instelling voor ‘mondkapjes’ is een universitair medisch centrum. Zo vind je op de website van UMC Utrecht het begrip *mond-neusmasker*. Dat is een heel speciaal soort medisch masker dat je aansluit op een beademingsmachine.

De tweede betrouwbare bron is een goed specialistisch woordenboek. Voor medische terminologie is dat *Pinkhof Geneeskundig woordenboek*. Daarin vind je onder andere *aangezichtsmasker* (“masker dat over mond en neus past, toegepast bij beademing”) en *mond-neusmasker* (“afneembaar masker-

tje dat mond en neus bedekt en beschermt tegen inademing van schadelijke stoffen”).

Moelijk

Hoe dieper je graaft, hoe moeilijker het soms wordt. Vergelijk bijvoorbeeld de definitie van *mond-neusmasker* in Pinkhof maar eens met de beschrijving van *mond-neusmasker* op de website van het UMC Utrecht: “Een mond-neusmasker helpt u om zich minder benauwd te voelen. Het is een minder ingrijpende manier van beademen dan een tube of tracheostoma. Bij een mond-neusmasker wordt er namelijk niets in uw luchtpijp gebracht. De slang die aan het masker zit, wordt aan de beademingsmachine gekoppeld.” Je ziet dat op de website van UMC Utrecht expliciet sprake is van een masker dat wordt aangesloten op een beademingsmachine. In Pinkhof is daarvan geen sprake.

Als je **BGRPT** wat ik **BDL**

Een geschreven tekst moet in een keer raak zijn. Kies de juiste woorden en iedereen begrijpt wat je bedoelt.

Je zakelijke succes wordt in hoge mate bepaald door de kwaliteit van je teksten. Met aantrekkelijke berichten, mails en rapporten maak je een goede indruk op je lezer. Wil jij ook teksten schrijven met meer impact? Maak dan gebruik van de 101 concrete schrijfadviezen in dit handboek. *Als je BGRPT wat ik BDL* beantwoordt alle vragen die je kunt hebben over leesbaar en begrijpelijk schrijven.

Neem je teksten serieus als je wilt dat mensen jou serieus nemen. Mensen vergeten hoe je heet, maar ze herinneren zich jouw vriendelijke mail.

Marcel Lemmens is taalliefhebber en taalprofessional. Al meer dan 25 jaar schrijft hij boeken, artikelen en blogs over taal. Op taalpraat.nl schrijft hij wekelijks een blog over ontwikkelingen in het Nederlands. Marcel is ook al meer dan 35 jaar actief als redacteur en vertaler van zakelijke teksten. Daarnaast is hij hoofdredacteur van een leergang Engels van uitgeverij Blink.